

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНЕ АГЕНТСТВО УКРАЇНИ З ПИТАНЬ МИСТЕЦТВ ТА МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ
ВГО «НАЦІОНАЛЬНА АСАМБЛЕЯ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ УКРАЇНИ»

МИСТЕЦЬКІ КОЛЕДЖІ: доступне освітнє середовище

Посібник підготовлений у рамках проєкту «Мистецька освіта без обмежень», що спрямований на впровадження Концепції інклюзивної мистецької освіти. Проєкт реалізують Міністерство культури та інформаційної політики України, Державне агентство України з питань мистецтв та мистецької освіти спільно з ВГО «Національна Асамблея людей з інвалідністю України».

Міністерство культури та
інформаційної політики України

Державне агентство України
з питань мистецтв та
мистецької освіти

Національна Асамблея
людей з інвалідністю України
www.naiu.org.ua

У виданні представлені практичні рекомендації для створення доступного, безпечного освітнього середовища мистецьких коледжів.

Посібник орієнтований на представників управлінь культури, фахівців, адміністрації, викладачів та всіх заінтересованих осіб, які працюють на ниві впровадження інклюзивного навчання в мистецьких закладах.

Фото в посібнику використані з архіву ВГО «Національна Асамблея людей з інвалідністю», особистих архівів авторів, інтернет видань, а також надані мистецькими коледжами.

Мистецькі коледжі: доступне освітнє середовище : Методичний посібник / Автори: Л. Ю. Байда, Я. В. Грибальський, О. М. Журбенко, Ю. М. Найда. – Київ: Видавництво??, 2021. – 48 с.

ISBN

ЗМІСТ

Розділ 1.
Інклюзивна освіта
в мистецьких
коледжах. Цінності
інклюзивної освіти

4

Розділ 2.
Доступність
освітнього
середовища
мистецьких коледжів

16

Розділ 3.
Універсальний
дизайн
у мистецьких
закладах

40

РОЗДІЛ 1. ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА В МИСТЕЦЬКИХ КОЛЕДЖАХ¹. ЦІННОСТІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

¹ Термінологія використовується відповідно до чинного законодавства України.

«Сьогодні навички, цінності та поведінка, які пропагує мистецька освіта, важливіші, ніж будь-коли. Ці компетенції – творчість, співпраця та творче розв’язування проблем – розвивають стійкість, виховують цінність культурного різноманіття і свободи вираження, а також розвивають навички інновацій та критичного мислення. Мистецтво прискорює соціальну інтеграцію та толерантність у наших багатокультурних, пов’язаних суспільствах.

Саме з переконанням, що творчість і мистецтво, а також знання про них сприяють розбудові процвітаючих і мирних суспільств ЮНЕСКО заохочує свої держави-члени підтримувати художню освіту в навчальних закладах та за його межами».

Рівність доступу до освіти кожній особі в Україні гарантовано Конституцією, міжнародними угодами, ратифікованими нашою державою, нормативно-правовими актами у сфері освіти.

У 1994 році Всесвітня організація ООН з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) на Всесвітній Конференції² з освіти осіб з особливими освітніми потребами прийняла Саламанську декларацію про принципи, політику і практичну діяльність у галузі освіти осіб з особливими освітніми потребами та Рамки Дій.

Саламанську декларацію³ підписали 92 країни та 25 міжнародних організацій, стверджуючи, що «особи з особливими освітніми потребами повинні мати доступ до звичайних шкіл». У ній наголошується, що звичайні школи є найефективнішим кроком у сприянні змінам і протидії дискримінаційному світогляду, розвитку позитивних громад, інклюзивного суспільства. Саламанська конференція стала частиною глобального руху до інклюзивної освіти та запропонувала державам рекомендації щодо дій на

національному, регіональному і міжнародному рівнях.

Після Саламанської конференції міжнародне співтовариство продовжує наполегливо працювати щодо включення осіб з інвалідністю у всі аспекти життя суспільства нарівні з іншими.

Принципи, покладені в основу інклюзивної освіти

- Підхід, що базується на забезпеченні права на освіту для усіх.
- Позитивне сприйняття багатоманітності – сприйняття індивідуальних відмінностей як корисного ресурсу, а не проблеми.
- Максимально значуща участь в освітньому процесі, а не лише фізична присутність у групі / класі.
- Виявлення й усунення бар'єрів (фізичних, інформаційних, інституційних та негативного / упередженого ставлення)⁴.

² Саламанка, Іспанія, 7 – 10 червня 1994 р.

³ www.unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000098427_rus

⁴ Керівні принципи політики в сфері інклюзивної освіти. ЮНЕСКО. – 2009. <http://unesdoc.unesco.org/images/0017/001778/177849r.pdf>

Важливим кроком такої міжнародної співпраці стало прийняття в 2006 році Генеральною Асамблеєю ООН Конвенції про права осіб з інвалідністю⁵. У статті 24⁶ даного міжнародного документа наголошується, що «держави-учасниці визнають право осіб з інвалідністю на освіту. Для цілей реалізації цього права без дискримінації й на підставі рівності можливостей держави-учасниці забезпечують інклюзивну освіту на всіх рівнях і навчання протягом усього життя».

Основні ознаки права на здобуття освіти окреслено Комітетом ООН з прав осіб з інвалідністю⁷ у Загальних зауваженнях до статті 24:

- Наявність – навчальні заклади, які надають якісну освіту, мають бути в наявності в достатній кількості.

- Доступність – доступна освіта кожному без дискримінації:
  - Недискримінація
  - Фізична доступність
  - Економічна доступність
- Прийнятність – форма та зміст, включаючи методи навчання, повинні бути відповідними, якісними.
- Адаптивність – гнучкість, щоб пристосуватися до потреб мінливих суспільств⁸.

«Повноцінний розвиток людської особистості» закріплено в статті 26 (2) Загальної декларації прав людини та відображено у статті 13 Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права. Пункт (а) стосується «потенціалу» і додає «самоцінність» і «людське різноманіття» – поняття, які мають велике значення в контексті інклюзивності.

Інклюзивність в освіті має широке охоплення і стосується не тільки осіб з інвалідністю⁹. Різні

⁵ На сьогодні підписали понад 160 країн світу. Ратифікована ВР України в 2009 р.

⁶ Конвенція про права осіб з інвалідністю. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995g71#Text>

⁷ Зауваження загального порядку № 4 (до ст. 24). Комітет ООН з прав осіб з інвалідністю.

⁸ CESCR general Comment 13, the right to education, Article 13, para 6.

⁹ Зауваження загального порядку № 4 (до ст. 24). Комітет ООН з прав осіб з інвалідністю.

особи можуть бути виключеними із системи та піддаватись дискримінації через стать, вік, місцезнаходження, бідність, приналежність до корінних народів, через мову, релігію, гендерну ідентичність та ін. Саме система та контекст не беруть до уваги різноманітність та множинність потреб, що продемонструвала, зокрема, пандемія COVID-19.

Концепція різноманітності – прийняття і повага до всього спектра людських характеристик, а також розуміння того, що кожна людина, родина, спільнота, соціальна група мають унікальність, яка відрізняє їх від інших. Ці відмінності можуть включати вік, етнічну приналежність, соціальний статус, стать, інвалідність, фізичні здібності, сексуальну орієнтацію, релігійний статус, гендерну ідентичність, освіту, місце проживання, мову, сімейний стан, досвід роботи та ін.

Інклюзивність – це моральний імператив. Дебати про переваги інклюзивної освіти подібні до дебатів про переваги прав людини. Інклюзивність є передумовою створення стійких суспільств. Це

неодмінна умова для освіти в рамках і на підтримку демократичного суспільства, заснованого на чесності, правосудді та справедливості. Вона забезпечує систематичну основу для усунення бар'єрів відповідно до принципу «кожен студент важливий і важливий у рівній мірі».

Інклюзивність – це процес, який сприяє досягненню цілі соціального включення. Його можна розглядати як дії, спрямовані на визнання людського різноманіття та формування почуття приналежності, ґрунтуючись на переконанні того, що кожна людина має цінність і вимагає поваги до себе, незалежно від свого походження, здібностей чи ідентичності.

Повна інклюзивність може мати і побічні наслідки. Замість того, щоб забезпечувати позитивну соціальну участь, за деяких обставин політика інклюзивності може посилювати соціальне відчуження. Вплив «більшості» може посилювати поширені забобони, погіршуючи і так несприятливе становище «меншості». Адресна допомога також може призвести до стигматизації, поділу на категорії або небажаних форм включення.

Інклюзивність приносить користь. Ретельне планування, системний підхід під час впровадження інклюзивної освіти можуть сприяти підвищенню успішності, соціальному й емоційному розвитку, самоповазі та визнанню з боку однолітків. Адаптовані для всіх приміщення навчальних закладів, гнучкість навчального процесу, врахування різноманіття можуть запобігти стигматизації, стереотипам, дискримінації та відчуженню.

Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю, визначає, що:

особи з інвалідністю – це особи зі стійкими фізичними, психічними, інтелектуальними або сенсорними порушеннями, у разі взаємодії з різними бар'єрами можуть заважати їхній повній та ефективній участі в житті суспільства нарівні з іншими;

інвалідність – це результат взаємодії, «яка відбувається між людьми, що мають порушення здоров'я, і поведінковими та середовищними бар'єрами і заважає їхній повній та ефективній участі в житті суспільства нарівні з іншими.

Закон України «Про освіту»¹⁰ визначає, що:

інклюзивне навчання – це система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципі недискримінації, врахуванні багатоманітності людини, ефективному залученні та включенні до освітнього процесу всіх його учасників;

інклюзивне освітнє середовище – це сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей;

особа з особливими освітніми потребами – особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту;

індивідуальна освітня траєкторія – це персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і

¹⁰ Закон України «Про освіту». www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text

темтів здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання;

індивідуальна програма розвитку – це документ, що забезпечує індивідуалізацію навчання особи з особливими освітніми потребами, закріплює перелік необхідних психолого-педагогічних, корекційних потреб/послуг для розвитку дитини та розробляється групою фахівців із обов'язковим залученням батьків дитини з метою визначення конкретних навчальних стратегій і підходів до навчання цього права – без дискримінації й на підставі рівності можливостей держави-учасниці забезпечують інклюзивну освіту на всіх рівнях і навчання протягом усього життя.

Інклюзивна освіта в мистецьких коледжах

Упровадження інклюзивної освіти в мистецьких школах набуло актуальності, особливо після прийняття Міністерством культури та інформації

Концепції впровадження інклюзивної освіти¹¹ в мистецьких школах, яка базується на принципах прийняття та включення всіх учасників освітнього процесу.

Для реалізації Концепції провадження інклюзивної освіти в мистецьких закладах мають значення такі аспекти:

- *Розуміння* адміністрацією та викладачами мистецьких закладів принципів інклюзивного навчання.
- *Забезпечення постійного професійного розвитку* посадових осіб, дотичних до прийняття рішень у сфері мистецької освіти, адміністрацій, викладачів щодо питань інклюзивної освіти.
- *Виявлення та усунення бар'єрів*, які заважають створенню рівних умов для всіх учасників освітнього процесу.
- *Забезпечення рівності можливостей* та ресурсів для навчання всіх здобувачів освіти.
- *Створення умов* для присутності, участі та досягнень всіх здобувачів освіти.

¹¹ Далі – Концепція. – Прим. авт.

- Створення доступного, безпечного освітнього середовища для всіх учасників освітнього процесу.
- Впровадження принципів універсального дизайну.
- Належне фінансування, технічні ресурси, розумне пристосування для студентів з інвалідністю.
- Міжвідомча співпраця. Залучення батьків.

Основні переконання, властиві інклюзивній освіті

- Освіта – це процес, який триває впродовж життя.
- Кожна особа має право на освіту. Усі здобувачі освіти можуть навчатися і досягти успіхів у мистецтві.
- Кожна особа може натрапляти на труднощі у навчанні та потребувати допомоги.
- Людські відмінності та цінності збагачують суспільство. Дискримінаційне ставлення, поведінка мають піддаватися критиці.

- Інклюзивне навчання – це командна робота.
- Викладачі, фахівці, адміністрація закладів потребують підтримки під час здобуття знань.

Доступність, універсальний дизайн, розумне пристосування

Відповідно до Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю питання доступності включають: *фізичне середовище, транспорт, інформацію, комунікацію, зв'язок, зокрема інформаційно-комунікаційні технології і системи, послуги*. Питання доступності регулюються нормативними документами, наприклад державними будівельними нормами, стандартами для транспорту, застосування вебконтенту, надання послуг.

Доступ – цей термін означає здатність будь-якої особи або групи мати можливість повною мірою використовувати продукт чи пристрій, мати повний доступ до послуги, середовища.

Фізичне середовище – цей термін зазначений у Стандартних правилах забезпечення

рівних можливостей для осіб з інвалідністю, які у Правилі 5 «Доступність» окреслюють «різні сфери життя суспільства, такі як житло, будівлі, послуги громадського транспорту та інші засоби пересування, вулиці та інші зовнішні середовища»¹².

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) є збірним терміном, який охоплює будь-які інформаційні і комунікаційні пристрої або програми та їхній контент. Під таке визначення підпадає широке коло технологій доступу, будь-то радіо, телебачення, супутники, мобільні телефони, дротяні лінії зв'язку, комп'ютери, мережеве обладнання та програмне забезпечення¹³.

Комунікаційна доступність – термін включає мови, відображення тексту, шрифт Брайля, дотикову комунікацію, великі шрифти, мову легкого читання, людей-читачів та ін.

¹² www.un.org/development/desa/disabilities/standard-rules-on-the-equalization-of-opportunities-for-persons-with-disabilities.html

¹³ Зауваження загального порядку № 2. Комітет ООН про права осіб з інвалідністю.

Доступні інтерфейси характеризуються трьома основними принципами. Користувач повинен мати можливість:

- сприймати його (обізнаність і доступ до відображеного вмісту);
- зрозуміти (знати, що це означає і як з цим взаємодіяти);
- керувати (вміти взаємодіяти з ним певним чином, щоб створити задумані / бажані результати).

Допоміжні технології – загальний термін, що охоплює системи та послуги, які використовують для підтримки і поліпшення функціонування та незалежності людини (слухові апарати, крісла колісні, засоби комунікації, окуляри, протези, органайзери для таблеток, комп'ютерні системи зв'язку, програма зчитування з екрана для людей з порушеннями зору; комунікаційні рішення (немовні) для людей з порушеннями мовлення або письма, інтерфейси на основі піктограм для користувачів з когнітивними порушеннями.

Транспортна доступність забезпечує можливість маломобільним групам населення

залишатися мобільними і користуватись самостійно за будь-яких умов усіма послугами і транспортними засобами, які надаються усьому населенню. Транспортна доступність може включати, але не обмежуватись, доступністю самого транспортного засобу, облаштованого до потреб маломобільних груп, транспортну інфраструктуру (місця для паркування, входи до терміналів, ліфти та ескалатори, телефонні кабінки, універсальні туалетні кабінки, інформація у відповідних форматах тощо), послуги, які надає персонал.

Розумне пристосування

Поняття *розумне пристосування* застосовується у різних сферах для подолання бар'єрів, які виникають у конкретної людини. Цей принцип спрямований на досягнення індивідуальної справедливості з урахуванням людської гідності та самостійності. Відмова в розумному пристосуванні є дискримінацією. Розумне пристосування може застосовуватись, коли у *особи/дитини* виникає певна ситуація, що потребує втручання.

Відповідно до Закону України «Про освіту» *розумне пристосування* – запровадження, «якщо це потрібно в конкретному випадку, необхідних модифікацій і адаптацій з метою забезпечення реалізації особами з особливими освітніми потребами конституційного права на освіту нарівні з іншими особами»¹⁴.

Декілька прикладів застосування розумного пристосування в навчальному закладі:

- зміна місця розташування аудиторії (з верхніх поверхів на перший);
- забезпечення різних форм комунікації;
- використання матеріалів в альтернативних форматах;
- надання послуги перекладача жестової мови;
- використання підйомника;
- застосування допоміжних технологій.

¹⁴ www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71

Універсальний дизайн

Концепція універсального дизайну виникла в 1970-х роках у галузі архітектури і була спрямована на врахування різноманіття людей, приділяючи особливу увагу залученню і рівності. Рон Мейс¹⁵, американський архітектор, перший використав термін *універсальний дизайн* і разом з групою архітекторів, дизайнерів, інженерів розробив сім його принципів, які нині застосовуються у різних сферах (освіта, архітектура, медицина, спорт, дозвілля, транспорт, послуги, інформаційні технології тощо).

У Законі України «Про освіту» надається таке визначення: «Універсальний дизайн у сфері освіти – дизайн предметів, навколишнього середовища, освітніх програм та послуг, що забезпечує їх максимальну придатність для використання всіма особами без необхідної адаптації чи спеціального дизайну»¹⁶.

¹⁵ Мав фізичні порушення.

¹⁶ Термін «універсальний дизайн» використовується в законодавчо-нормативних актах з питань освіти <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

Упровадження інклюзивної освіти базується на Семи принципах універсального дизайну:

1. Рівноправне використання.
2. Гнучкість у використанні.
3. Просте та інтуїтивне використання.
4. Сприйняття інформації незалежно від сенсорних можливостей користувачів.
5. Терпимість до помилок.
6. Низький рівень фізичних зусиль.
7. Наявність необхідного розміру та простору.

Керівні принципи універсального дизайну для навчання

1. *Множинні (гнучкі) способи представлення матеріалу.* Всі студенти мають отримувати інформацію. Це означає, що інформація надається різними способами: пояснення викладача, колективне обговорення, персоналізовані інструкції, представлення матеріалу з акцентом на візуальному, аудіальному та кінестетичному способах сприймання, використання різних демонстраційних матеріалів.
2. *Множинні способи залучення (участі, способів мотивації)* дають змогу враховувати інтереси всіх студентів, підвищувати рівень мотивації. Відповідно до цього принципу викладач має враховувати відмінності між студентами в плані їхніх індивідуальних потреб, стилів навчання, здібностей та інтересів, щоб не лише задовольняти потреби кожного здобувача освіти, а й допомагати виявити їхні сильні сторони.

3. *Множинні способи представлення та оцінювання результатів навчання.* Забезпечують можливість для демонстрації набутих знань, умінь і навичок. Наприклад, разом з письмовими використовують вербальні та/або візуальні презентації, у тому числі комп'ютерні, малюнки, схеми. Однак найважливішим способом демонстрації отриманих результатів навчання є їх використання у повсякденному житті.

Таким чином, універсальний дизайн для навчання створює систему для викладачів, що забезпечує доступність і відповідність методів навчання, гнучкість навчальної програми та різні способи процесу оцінювання для різних студентів, які отримують користь від освітнього процесу зважаючи на багатоманітність їх потреб та підготовку до засвоєння навчальної програми.

Універсальний дизайн для навчання

- Базується на загальній навчальній програмі, яка відзначається *гнучкістю під час викладання*, щоб залучити всіх студентів.
- Надає усім студентам можливість *досягнути прогресу* за однаковими стандартами, а не встановлює окремі, «альтернативні стандарти». Висуває високі очікування до всіх і не зменшує навантаження навчальної програми для студентів з особливими освітніми потребами.
- Є інклюзивним: навчальні методи та допоміжні технології інтегруються або доступні від самого початку; викладачу не потрібно їх додавати під час навчального процесу.
- Передбачає наявність готових і доступних матеріалів, що не потребуватимуть додаткових пристосувань або модифікацій з боку викладача.

Універсальний дизайн для навчання можуть застосовувати адміністрації та викладачі закладу задля:

- упровадження більш системного підходу для розробки гнучких навчальних середовищ;
- визначення бар'єрів для навчання та участі, які можуть бути в практиці викладання або організації системи і підходів;
- створення спільного простору для розмови про інклюзивні практики та процеси;
- отримання зворотного зв'язку від студентів.

РОЗДІЛ 2.

ДОСТУПНІСТЬ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА МИСТЕЦЬКИХ КОЛЕДЖІВ

Доступність, як це визнано в Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, є однією з попередніх умов забезпечення реалізації прав для людей з інвалідністю, їх доступу до всіх сфер життя, можливості брати участь і робити свій внесок у повному обсязі та рівною мірою в суспільство.

Особи з інвалідністю, функціональними порушеннями не зможуть скористатися задекларованим державою правом на освіту, якщо до цього права немає «доступу». Наприклад, такі особи можуть стикатися з бар'єрами через недоступність мистецьких закладів та процесу навчання. Здобувачі освіти, які пересуваються на кріслах колісних, не зможуть відвідувати навчальний заклад, якщо єдиний спосіб входу до нього – сходи; незрячі студенти не зможуть оцінити витвір мистецтва на заняттях з графіки/скульптури, якщо немає опису в доступному форматі (аудіо, шрифт Брайля та ін.); студенти з вадами слуху не зможуть працювати над малюнком, танцювальною композицією, якщо немає перекладача жестової мови; студент з інтелектуальними порушеннями не зможе скористатися запропонованим текстом для всіх учнів, якщо цей текст не буде викладений простою мовою.

Доступність освітнього середовища – це усунення наявних бар'єрів, які заважають особі з особливими освітніми потребами скористатися своїм правом на освіту.

Доступність освітнього середовища стосується архітектурної та інформаційної доступності, планування навчального процесу, політики закладу, підготовки викладачів до роботи зі студентами з особливими освітніми потребами, співпраці з батьками тощо.

У даному посібнику розглядатимуться питання забезпечення архітектурної доступності в мистецьких коледжах.

Робота закладу з питань доступності передбачає:

- *Підхід до доступності як до процесу.* Питання доступності є частиною плану роботи закладу.
- *Розподіл обов'язків та відповідальність.* Визначена особа, яка несе відповідальність за питання доступності.

- *Побудову стосунків.* Батьки, викладачі, учні чи студенти поінформовані про наявні бар'єри і про те, що заклад намагається їх вирішити. План доступності відкритий для усіх заінтересованих осіб. Налагодження співпраці для впровадження Плану доступності.
- *Проведення початкового аналізу-аудиту доступності.* Для необхідних змін важливо проаналізувати, які є бар'єри. Слід запросити до співпраці батьків, представників громадських організацій та фахівців.
- *Постановки реальних цілей, яких можна досягти.* Для цього треба підготувати поетапний план усунення бар'єрів з фінансовим обґрунтуванням.
- *Пошук прихильників.* Чи може громада бути зацікавлена в приміщенні вашого закладу у разі відповідності стандартам доступності?
- *Використання позитивного досвіду.* Доцільно розповідати про ваші позитивні результати щодо створення доступності.

Створення доступного закладу для здобувачів освіти з інвалідністю розпочинається з розуміння їхніх потреб. Наприклад.

ОСОБИ З ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ МОЖУТЬ:

- витрачати великі зусилля, щоб побачити чи розрізнити певні кольори; читати ноти, самостійно пересуватись приміщенням та орієнтуватись у ньому;
- використовувати допоміжні засоби, які допомагають їм бачити (лупа, окуляри тощо);
- покладатись на тактильне сприйняття предметів або «зчитування» інформації з цифрового пристрою; орієнтуватись за напрямними та кольоровим маркуванням поверхів закладу тощо.

ОСОБИ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ МОЖУТЬ:

- перебувати в комунікаційному вакуумі і не розуміти навчального матеріалу;
- застосовувати допоміжні засоби, які допомагають їм чути (слухові апарати, імпланти); комунікувати (планшети для спілкування з перекладачем жестової мови, смартфони зі спеціальними програмами тощо);
- покладатись на послуги перекладача жестової мови, піктограми для орієнтування в закладі, наявність індукційної петлі тощо.

ОСОБИ З ФІЗИЧНИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОЖУТЬ:

- не мати *контролю над м'язами*, які необхідні під час навчання (малюнок, танці, музичні заняття), достатніх *навичок мобільності*, управління кріслом колісним;
- покладатись на допоміжні пристрої, розумні пристосування, допомогу супроводжуючої особи.

ОСОБИ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОЖУТЬ:

- мати проблеми з розумінням та сприйняттям мови оточуючих, соціальною уявою та взаємодією, порушенням мобільності;
- використовувати для спілкування картки із символами, жестову мову, позначення, піктограми, допоміжні пристрої.

ОСОБИ З ПСИХІЧНИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОЖУТЬ:

- відчувати страх через академічні невдачі, проблеми з концентрацією або видимі панічні атаки;

- перебувати у стані депресії, що викликатиме відчуття особистої невдачі та безпорадності, тому навіть повсякденні завдання видаватимуться заважкими, непосильними.

Врахування елементів доступності закладу

СЕРЕДОВИЩЕ НАВКОЛО ЗАКЛАДУ

- Зупинка громадського транспорту, розташована поблизу закладу, має бути зручною для висадки/посадки маломобільних громадян, а шлях від зупинки до навчального закладу – безпечним і безбар'єрним.
- Якнайближче до входу в будівлю необхідно передбачити можливість під'їзду автотранспорту для висадки/посадки, а також місця для паркування автотранспорту осіб з інвалідністю.
- Пішохідні доріжки повинні бути з рівним покриттям, відповідної ширини.
- Хвіртка повинна легко відчинятися, належної ширини; а за необхідності наявність кнопки виклику з переговорним пристроєм до

персоналу, яка розташована на відповідній висоті – в зоні досяжності людини, яка сидить в кріслі колісному.

- Гілки дерев, кущі та будь-які інші предмети не створювати небезпеки, звисаючи або виступаючи на пішохідні шляхи/тротуари.
- Застосовані орієнтаційні підказки й контрастні предмети для легкого орієнтування.

ВХІД У БУДІВЛЮ

- Наявність таблички з назвою закладу.
- Навіс з водовідводом над ганком перед входом.
- При наявності сходів мають бути з обох боків поручні, а також має бути нормативний пандус (відповідний кут нахилу, поручні, неслизьке покриття тощо).
- Перша та остання сходинки сходового маршу мають бути промарковані (усі сходи повинні бути однакової висоти, а покриття має бути неслизьким).
- Складні двері повинні мати контрастне маркування щоб не було ілюзії відкритого простору.

- Двері мають бути відповідної ширини, відкриватись без зусиль.

ВЕСТИБЮЛЬ

- Достатнє природне та штучне освітлення.
- Напрявні, піктограми, що вказують напрям руху.
- Зрозуміла навігаційна система у всьому приміщенні (систему орієнтирів та контрастність кольорів).
- Наявність мнемосхеми.
- Підлога має неслизьке покриття, контрастні та тактильні напрямні.
- Наявність місць очікування.
- Наявна світлозвукова система оповіщення про небезпеку (пожежу, тощо).

СХОДИ

- Сходинок однакові за шириною поступу і висотою підйому.
- Перша та остання сходинки промарковані яскравим контрастним кольором.
- З двох сторін сходів наявні безперервні поручні.

КОРИДОРИ

- Підлога з неслизьким покриттям.
- Тактильні напрямні, поручні.
- Освітлення природне та штучне.
- Використання кольорового маркування поверхів.
- Наявність табличок біля кабінетів.
- Відсутність габаритних предметів, які можуть заважати руху.

КАБІНЕТИ/КЛАСИ ДЛЯ ЗАНЯТЬ/АКТОВІ ЗАЛИ

- Двері відповідної ширини.
- Відсутність порогів.
- Дверні ручки важільного типу.
- Підлога з неслизьким покриттям.
- Достатньо місця для колективних занять (урахування індивідуальних потреб осіб з інвалідністю).
- Столи з регулюванням висоти, стільці/крісла зручні для використання особами з різними порушеннями.
- Вільний доступ до сцени.

- За необхідності застосування відповідного розумного пристосування.

ТУАЛЕТНІ ПРИМІЩЕННЯ

- При вході є інформаційна табличка з міжнародним символом доступності та надписом шрифтом Брайля.
- Відповідна ширина дверей та кабінки враховують потреби осіб, що користуються кріслом колісним.
- Двері кабінки мають зачинятися і відчинятися назовні, а дверна защіпка бути зручною для захвату однією рукою.
- Наявна раковина для миття рук з урахуванням віку дітей.
- Дозатори мила, тримачі туалетного паперу та сушки для рук слід розташовувати на відповідній висоті в зоні досяжності для особи в кріслі колісному.
- Змішувачі/крани подачі води мають бути зручними – важільного типу або автоматичної (сенсор) подачі води.
- Біля унітаза встановлюються допоміжні поручні.
- Гачок, вішалка в кабінці розташовані на відповідній висоті в зоні досяжності з урахуванням вікових параметрів дітей та осіб в кріслах колісних.
- Наявна тривожна сигналізація в кабінці туалетного приміщення.

ПРИКЛАДИ

ПРИЛЕГЛА ТЕРИТОРІЯ

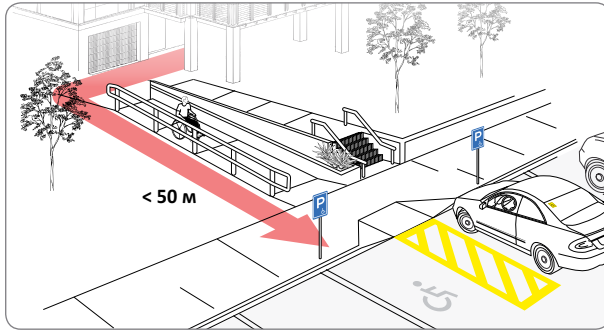
- *Наявність таблички з назвою закладу, а також з переговорним пристроєм типу «домофон» із позначенням міжнародного символу доступності.*
- *На прилеглий території на шляхах руху пішоходів не повинно бути звисаючих предметів на висоті нижче ніж 2,1 м (наприклад, гілки дерев). Також не повинні виступати жодні предмети більше ніж на 0,1 м (наприклад, куці).*
- *У місцях перетину пішохідних шляхів/тротуарів із проїзною частиною, зокрема і в місцях заїзду у ворота та хвіртки, повинні бути плавні переходи з пониженням бордюру рівень із проїзною частиною, а також обов'язкове встановлення попереджувальних тактильних елементів завширшки не менше ніж 50 см на відстані 80 см перед виїздом на проїзну частину.*

- Покриття пішохідних шляхів/тротуарів має бути рівним, без вибоїн та тріщин. Ширина швів між плитами заощення не перевищувати 1,5 см.

МІСЦЯ ДЛЯ ПОСАДКИ І ВИСАДКИ З АВТОТРАНСПОРТУ, А ТАКОЖ МІСЦЯ ДЛЯ ПАРКУВАННЯ АВТОТРАНСПОРТУ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

- Неподалік від входу, але не далі як 50 м, повинні бути місця для під'їзду а/м з метою висадки/посадки, а також паркування а/м осіб з інвалідністю.

Ці місця повинні бути позначені дорожніми знаками ПДР:

- **5.38** «Місце для стоянки» разом з табличкою **7.17** «Особа з інвалідністю».

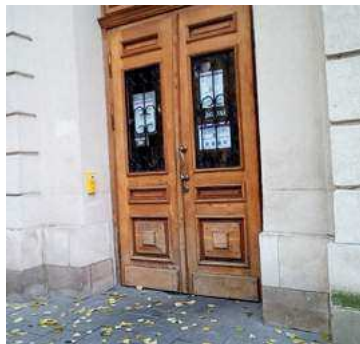
- Та / або має бути дорожня розмітка **1.3** для позначення місць стоянки транспортних засобів, які перевозять осіб з інвалідністю.
- Ширина паркування а/м має бути не менше ніж 3,5 м.

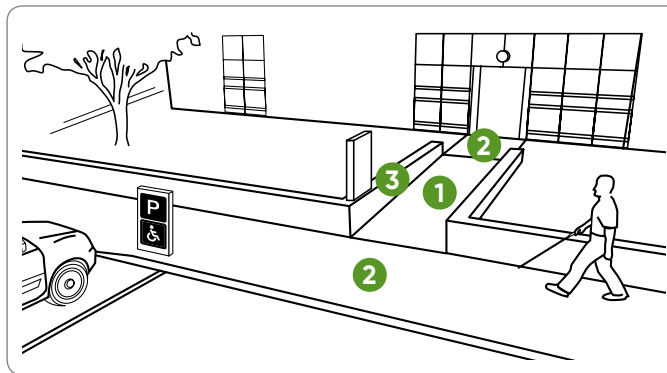
- Шлях від місця паркування до будівлі також має бути безпечним, безбар'єрним, з орієнтирами для осіб з порушеннями зору.

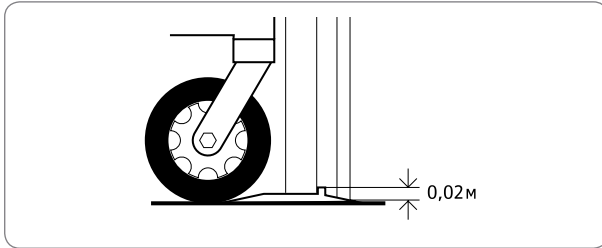
ВХІД В БУДІВЛЮ

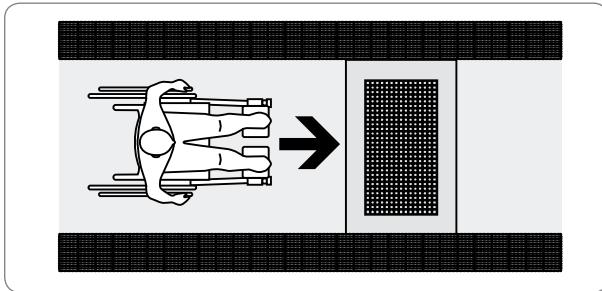
○ Будівля повинна мати чітку ідентифікацію об'єкта та доступний вхід.

- 1 Похилий підхід (коли нахил крутіше ніж 1:20 (5%), підхід повинен бути побудований як пандус).
- 2 Горизонтальна площина перед і вкінці похилої (пандуса).
- 3 Позначення на стінах як тактильна інформація про напрямок.

- У дверному проході не повинно бути порогів. Якщо з об'єктивних причин вони є вкрай необхідними, то їх висота не повинна перевищувати 2 см і з обох боків мають бути скоси.

- За необхідності решітка/щітка для витирання ніг повинна бути врівень із поверхнею покриття підлоги, а отвори щілин не більше як 1,5 x 1,0 см.

- Для осіб з порушеннями слуху повинна бути система візуальної інформації.
- Для осіб з порушеннями зору повинна бути система тактильної і звукової інформації.

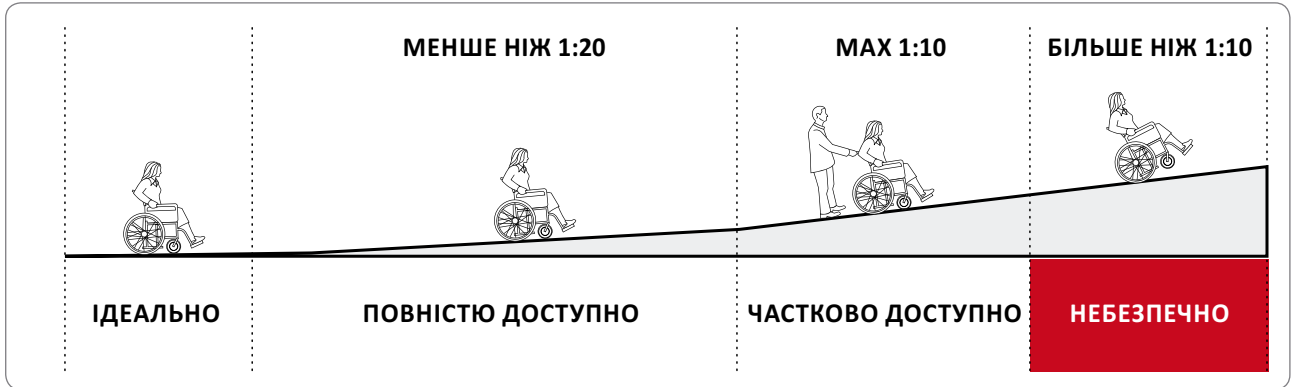
ПАНДУСИ

- Якщо є сходи, то має бути і пандус¹⁷ або інший альтернативний спосіб входу (ліфт чи підйомник).
- В існуючих будівлях як мінімум один вхід у будівлю громадського призначення має бути доступним для маломобільних груп населення. Однак, при новому будівництві, усі входи і виходи (у тому числі й евакуаційні) повинні бути доступними для маломобільних груп населення відповідно до державних будівельних норм та стандартів.
- Дуже важливо зробити правильний нахил, оскільки занадто круте спускання може виявитися небезпечним для особи, яка самотійно пересувається в кріслі колісному.

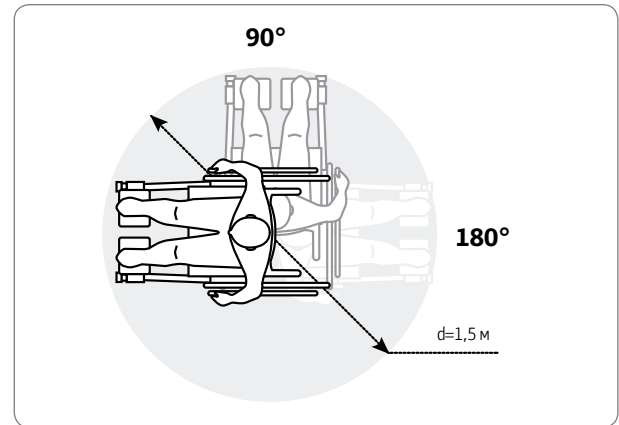
¹⁷ Похила площина, яка з'єднує дві різновисокі горизонтальні поверхні і влаштовується для переміщення колісних засобів і осіб з однієї площини на іншу. Безпечним пандус може бути лише тоді, коли ця похила площина є суцільною і відповідає нормативним вимогам.

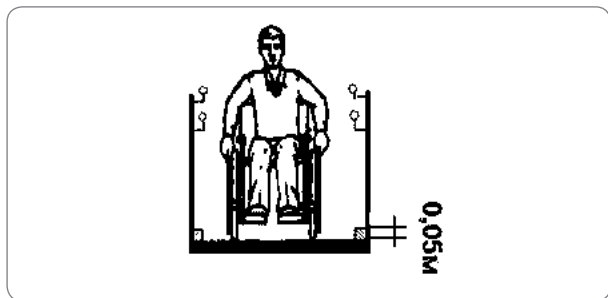

- 1 Поверхня пандуса (максимальний нахил і довжина).
- 2 Горизонтальна площадка на початку пандуса.
- 3 Горизонтальна площадка перед вхідними дверима.
- 4 Тактильний елементи попередження (на поверхні перед сходами).
- 5 Сходи з маркуванням.
- 6 Поручні по обидва боки пандуса і сходів.
- 7 Бортик, між поручнями мінімальна ширина 150 мм.

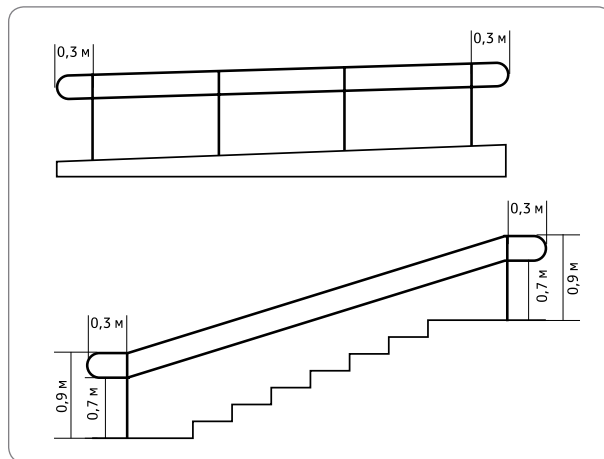

- Матеріал, який використовується для покриття пандуса, повинен бути жорстким, не ковзким і легким у догляді.
- Необхідно також забезпечити ефективну дренажну систему, щоб запобігати напливу води.
- Достатньо площі для маневрування кріслом колісним (з розрахунком площі для маневрування – діаметр 1,5 м)
- Наявність поручнів і відбійного бортика з обох боків пандуса.

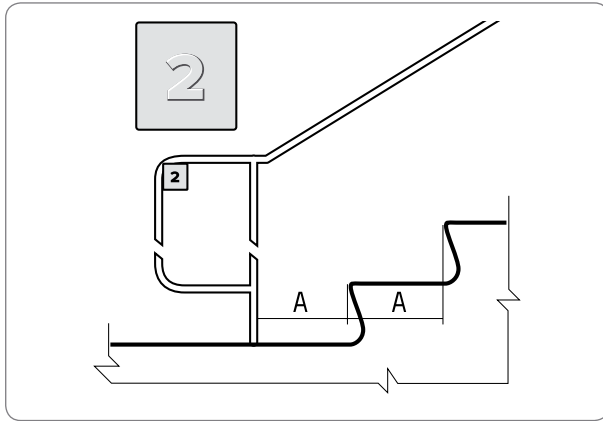
- Зовнішні сходи і пандуси повинні мати поручні. Завершальні частини поручня повинні бути довші за марш або похилу частину пандуса на 0,3 м.

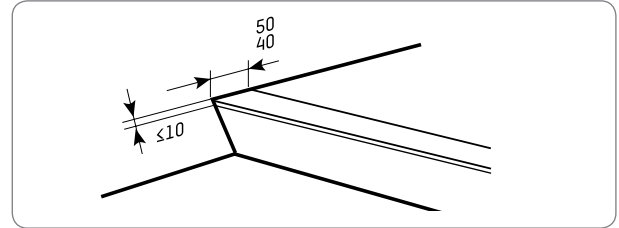
СХОДИ

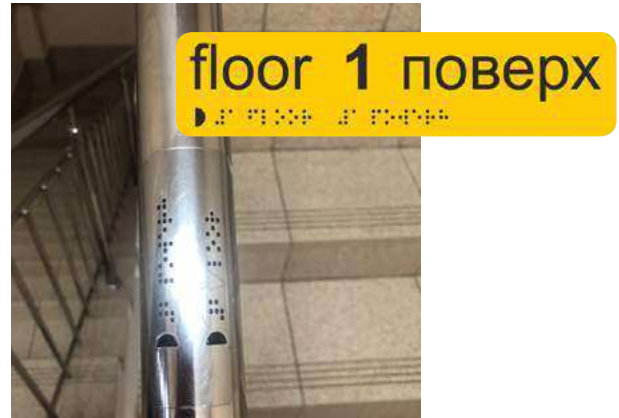
- Зони, де змінюється рівень підлоги, є місцями потенційної небезпеки у цілому та особливо для осіб з порушеннями зору. Перша і остання сходинки мають бути контрастно промаркованими.

- Сходи всередині будівлі повинні мати безпервні поруччя з обох боків сходових маршів.
- На кожному поверсі на стіні повинно бути позначення номера поверху, а також продубльовано опуклим шрифтом та/або шрифтом Брайля на поруччях.

- Ребра сходинок сходових маршів, принаймні першої і останньої, повинні мати контрастне маркування.

- Стрічка на поруччі.

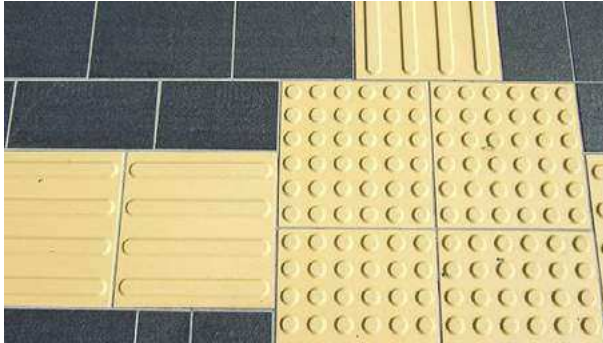
КОРИДОР

- *Оздоблення – з контрастного матеріалу і за кольором, і за фактурою, поручні на стінах є також орієнтиром для осіб з порушеннями зору.*

ПОПЕРЕДЖУВАЛЬНА ПОВЕРХНЯ

- *Усічені сфери – це індикатор небезпек. Попереджає про перешкоду на шляху особи через 80 см від місця укладання.*

НАПРЯМНА ПОВЕРХНЯ

- *Поздовжні опуклі смуги на тактильній плитці, які на дотик (кінестетичним шляхом) вказують напрямок руху.*

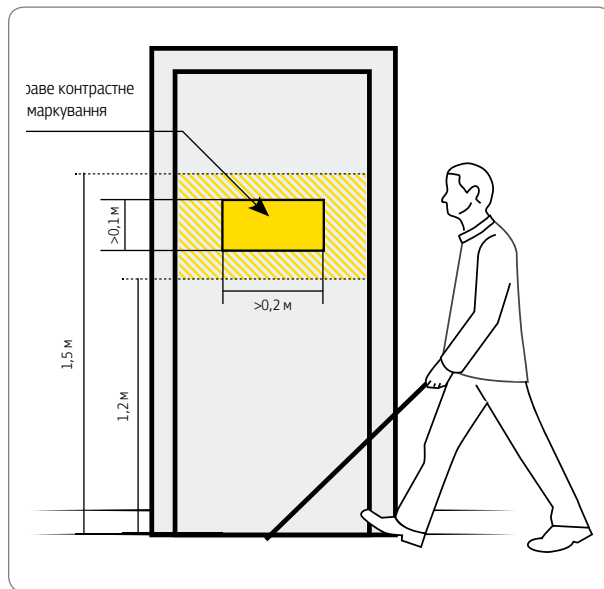

КОНТРАСТНЕ МАРКУВАННЯ НА ДВЕРЯХ

- Двері з прозорими полотнами повинні мати контрастне маркування

- Двері з прозорими полотнами повинні мати попереджувальну контрастну смугу на рівні не нижче ніж $1,2\text{ м}$ і не вище ніж $1,5\text{ м}$.

ПЛАНИ БУДІВЛІ, НАВІГАЦІЯ, МНEMОСХЕМИ

- Застосування навігації для усіх відвідувачів, у т. ч. для осіб з різними функціональними порушеннями.

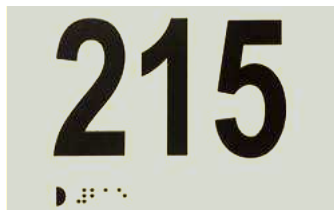

МНEMОСХЕМА

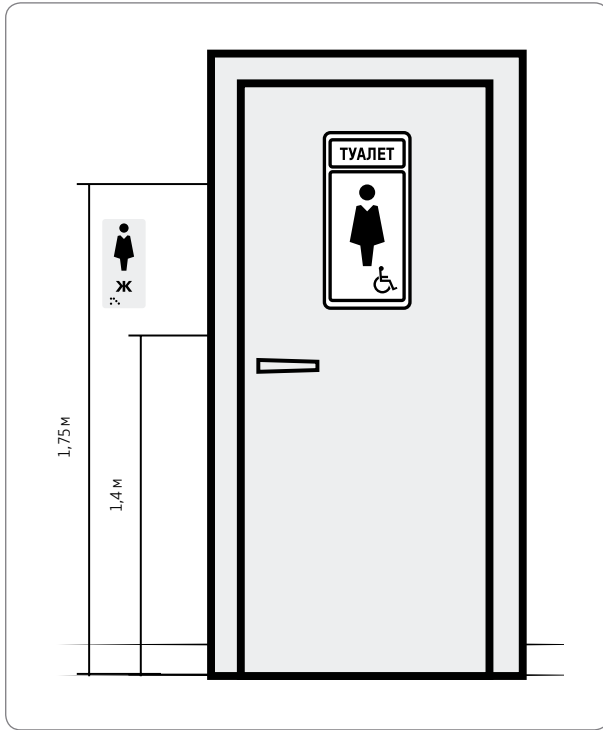
- Засіб забезпечення безперешкодної навігації осіб з порушеннями зору – це тактильний план, який допомагає зорієнтуватися незрячим особам (іншим відвідувачам) на певному поверсі будівлі.

ТАКТИЛЬНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ПОЗНАЧКИ

Тактильними позначками (ТП) позначаються:

- номер поверху на поручнях сходів (напрям нанесення символів – зліва направо) та наличниках дверей ліфта;
- номер поверху біля кнопок у ліфтах, кнопок виклику чи зв'язку з персоналом;
- номери кабінетів на горизонтальній площині настінної інформаційної ТП;
- інші об'єкти (за потреби).

- Інформаційні таблички/позначення всередині будівлі повинні дублюватися рельєфними знаками, розташовуватися на висоті 1,4 – 1,75 м.

- Місця, пристосовані для осіб з інвалідністю, позначаються міжнародним символом доступності.

- Усі інші загальні місця позначаються відповідною піктограмою.

Мистецька майстерня

Образотворча майстерня

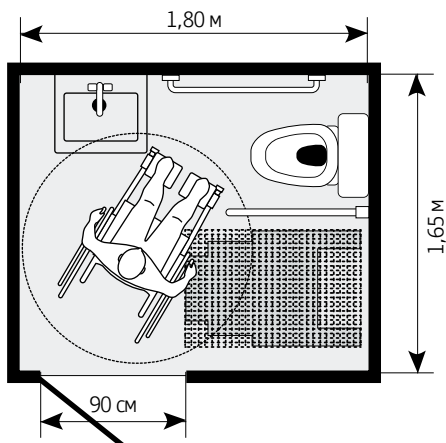

Кабінет музики

Театральна студія

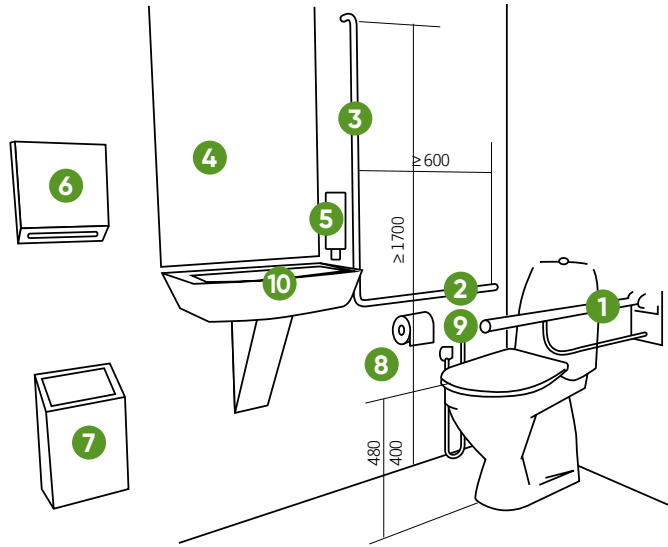
ТУАЛЕТНІ ПРИМІЩЕННЯ

Адаптовані туалетні кабінки/вбиральні повинні бути на кожному відкритому поверсі. У разі неможливості – окремо слід облаштувати хоча б один адаптований туалет.

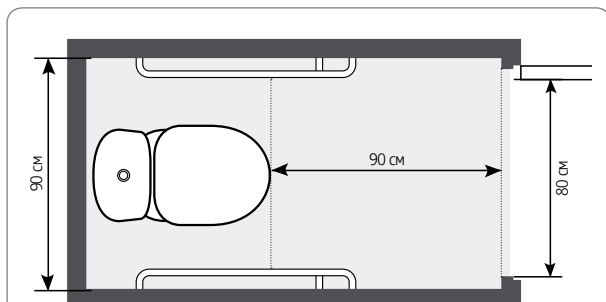
Розміри універсальної kabіни з можливістю маневрувати кріслом колісним 1,5 x 1,5 м:

- Ширина 1,65 м.
- Глибина 1,8 м.
- Наявність допоміжних поручнів.
- Двері завширшки 90 см, відчиняються назовні.

Для осіб з інвалідністю в туалетних приміщеннях дуже важливими є допоміжні поручні та інші пристосування й обладнання. Нижче подається перелік допоміжного обладнання та параметри його кріплення.

- 1 Відкидний поручень кріпиться на висоті 20 см вище унітазу.
- 2 Стационарний настінний горизонтальний поручень кріпиться на висоті 20 см вище унітазу.
- 3 Настінний вертикальний поручень.
- 4 Дзеркало, верхній край міні 190 см, нижній край міні 90 см вище підлоги.
- 5 Дозатор рідкого мила на висоті від 80 см до 110 см вище підлоги.
- 6 Рушники або сушарка для рук від 80 см до 110 см вище підлоги.
- 7 Відро для сміття.
- 8 Тримач туалетного паперу.
- 9 Гігієнічний душ.
- 10 Мала раковина умивальника.

У разі неможливості облаштувати на кожному поверсі універсальну кабину розміром 1,65 x 1,8 м необхідно знайти можливість у наявних туалетних приміщеннях хоча б одну із кабинок переобладнати з такими розмірами:

- Ширина між перегородками 90 см.
- Двері завширшки мінімум 90 см відчиняються назовні.
- Відстань від краю унітаза до дверей мінімум 90 см.
- Поруччя на стінках/перегородках на висоті 75 – 80 см.

БЕЗПЕКА ТА ЕВАКУАЦІЯ

- Важливо в будівлі передбачити вимоги щодо безпеки перебування та евакуації осіб з інвалідністю при надзвичайних ситуаціях. Схема плану евакуації, зокрема й осіб з інвалідністю.
- Передбачити систему оповіщення звуковою та візуальною інформацією.

РОЗДІЛ 3.

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ДИЗАЙН У МИСТЕЦЬКИХ ЗАКЛАДАХ

МИСТЕЦЬКІ КОЛЕДЖІ: ДОСТУПНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

Важливість застосування принципів універсального дизайну в мистецьких закладах:

- Забезпечує реалізацію права кожної особи на освіту.
- Робить навчальний процес доступним для всіх, розкриває здібності кожного, змінює стереотипи щодо викладання.
- Дає можливість врахувати потреби всіх учасників освітнього процесу – студентів, викладачів, фахівців, батьків і навіть громади.
- Усуває бар'єри в системі мистецької освіти.
- Забезпечує підтримку під час навчання студентів з особливими освітніми потребами.
- Надає можливість студентам з інвалідністю використовувати свій творчий, інтелектуальний та художній потенціал.
- Враховує людське різноманіття, сприяє розвитку здібностей, інтересів і талантів кожного здобувача освіти.
- Зменшує професійне вигорання викладачів, адміністрації закладу.
- Є економічно вигідним підходом.

Принцип перший: рівноправне використання

Дизайн враховує потреби людей / дітей із різними здібностями, не обмежує жодну групу користувачів.

✓ РЕКОМЕНДАЦІЇ

- Забезпечте рівноцінне користування шкільним середовищем, послугами для всіх студентів, викладачів, батьків.
- Створіть привабливий дизайн приміщень, класів, коридорів, обладнання, меблів, прилеглої території.
- Забезпечте безпеку в школі для всіх учасників освітнього процесу.
- Уникайте стигматизації та відокремлення студентів.
- Упроваджуйте різні способи оцінювання, демонстрації знань студентів.

✓ ПРИКЛАДИ

- Забезпечення фізичної доступності школи (плаский вхід, доступні для всіх виходи евакуації, доступні приміщення,

актові зали, класи хореографії, студії, санітарно-гігієнічні кімнати, зони відпочинку тощо).

- Кольоровий дизайн стін з урахуванням потреб студентів, викладачів, які мають труднощі в розрізненні кольорів та негативне реагування на кольори.
- Кольоровий дизайн меблів ураховує потреби усіх учасників освітнього процесу.

Принцип другий: гнучкість у використанні

Дизайн, який відповідає широкому спектру індивідуальних переваг і можливостей користувачів.

✓ РЕКОМЕНДАЦІЇ

- Враховуйте різні уподобання та можливості студентів, викладачів.
- Враховуйте можливості студентів та викладачів, які користуються лівою чи правою рукою.
- Забезпечте вибір у способах використання інформації.

✓ ПРИКЛАДИ

- Організація гнучких робочих місць в аудиторії.
- Меблі (парти, столи, стільці), які регулюються за висотою.
- Альтернативні форми подання інформації.
- Створення робочого зручного простору для викладача в аудиторії: розташування столу, стільця, які регулюються за висотою, освітлення робочого місця тощо.
- Гнучка навчальна програма (за потреби).
- Забезпечення доступу до інформаційно-комунікаційних технологій.

Принцип третій: просте та інтуїтивне використання

Дизайн легко зрозуміти незалежно від знань, мовних навичок, набутого життєвого досвіду.

✓ РЕКОМЕНДАЦІЇ

- Забезпечте зворотний зв'язок під час навчання з урахуванням особливостей студентів.

- Застосовуйте предмети, матеріали, організуйте подачу матеріалу так, щоб він був зрозумілий для всіх студентів під час групової (індивідуальної) роботи.
- Відповідайте очікуванням користувачів та інтуїції.

✓ ПРИКЛАДИ

- Застосування кольорового маркування для стін на різних поверхах закладу, в кабінетах/класах.
- Використання піктограм, позначень для кабінетів, поверхів – простих та зрозумілих для всіх.
- Використання лекційного, інформаційного матеріалу в зрозумілому всім форматі. Надання контенту в доступних форматах.
- Організуйте навчальні місця так, щоб максимально забезпечити комфорт, покращити сприйняття та зменшити складність у спілкуванні (наприклад, розташування столів та стільців колом для деяких занять).

Принцип четвертий: сприйняття інформації незалежно від сенсорних можливостей користувачів

Дизайн передає необхідну інформацію користувачеві незалежно від умов навколишнього середовища або сенсорних здібностей користувача.

✓ РЕКОМЕНДАЦІЇ

- Забезпечте подання інформації незалежно від сенсорних здібностей здобувачів освіти.
- Використовуйте різні формати подання інформації (письмові, усні, тактильні).
- Враховуйте сумісність різних пристроїв зі спеціальними програмами, якими користуються особи з фізичними, сенсорними, інтелектуальними порушеннями.
- Враховуйте технічні можливості та рівень знань студентів щодо інформаційно-комунікаційних технологій під час підготовки завдань.

- Забезпечте достатній контраст між важливою інформацією та її «оточенням».

✓ ПРИКЛАДИ

- Сайт закладу має відповідати міжнародним стандартам доступності¹⁸, інформація на ньому має бути розміщена з урахуванням потреб осіб із сенсорними та інтелектуальними порушеннями.
- Альтернативні форми подання інформації викладачем (презентація, аудіозапис уроку, онлайн лекція).
- Застосування тактильної плитки або контрастних смуг, призначених для осіб із порушеннями зору.
- Використання тактильних зображень для всіх студентів в аудиторії¹⁹.

¹⁸ Керівництво по доступності веб-контенту 2.1. / www.w3.org/TR/WCAG21/

¹⁹ ДСТУ ISO 17049:2017 «Доступне проектування. Застосування шрифту Брайля на інформаційних вказівниках, обладнанні та приладах» (ISO 17049:2013, IDT).

Принцип п'ятий: терпимість до помилок

Дизайн зводить до мінімуму небезпечні наслідки випадкових дій здобувачів освіти, викладачів, відвідувачів.

✓ РЕКОМЕНДАЦІЇ

- Використовуйте піктограми, позначення для попередження можливості ненавмисних та несвідомих дій з боку здобувачів освіти.
- Зробіть позначки та ізолюйте усі небезпечні елементи на обладнанні, меблях, у середовищі.
- Забезпечте надання інформації про небезпеку знаками, піктограмами, мовою легкого читання, повідомленнями аудіо тощо.
- Проведіть навчання серед студентів, викладачів щодо наслідків ненавмисних дій.

✓ ПРИКЛАДИ

- Проведення навчання та роз'яснення інформації для студентів, викладачів з метою надання чітких інструкцій для тієї чи

іншої ситуації. Нерідко ненавмисні помилки виникають тоді, коли студенти не мають достатньо знань або неправильно оцінюють ситуацію.

- Врахування можливостей комунікації всіх студентів. Наприклад, які мають різні порушення; для яких українська мова не є рідною; під час проведення занять, колективних заходів, виставок, концертів.
- Відповідне маркування всіх скляних дверей, травмонебезпечних місць.
- Використання чітких інструкцій, зрозумілих усім учням, щодо плану евакуації або інших надзвичайних ситуацій, а також альтернативних методів подання інформації.
- Чіткий та зрозумілий для всіх студентів загальний план розташування кабінетів, приміщень тощо.

Принцип шостий: низькі фізичні зусилля

Дизайн може використовуватися зручно, ефективно, з мінімальною втомою.

✓ РЕКОМЕНДАЦІЇ

- Забезпечте ефективні та зручні підходи до проведення занять задля оптимізації ймовірної втоми студентів.
- Мінімізуйте необхідність постійних фізичних зусиль викладачів через правильно підібране обладнання, розташування меблів, кабінетів.
- Дозвольте студентові зберігати нейтральне положення тіла.
- Мінімізуйте стійкі фізичні зусилля.

✓ ПРИКЛАДИ

- Забезпечення вільного й легкого відкриття дверей в усіх кабінетах (відсутність порогів, дверні ручки важільного типу та ін.).
- Забезпечення використання обладнання кожним студентом, викладачем (замки, ручки, висувні ящики різної висоти).

Принцип сьомий: розмір та простір

Дизайн створює відповідний розмір і простір, зручний для всіх учасників освітнього процесу.

✓ РЕКОМЕНДАЦІЇ

- Забезпечте відповідний розмір та простір для зручного доступу до приміщень, використання обладнання різними студентами та викладачами з урахуванням їхнього зросту, віку, розміру тіла, функціональних порушень, інвалідності.
- Забезпечте достатній фізичний простір у класах, приміщеннях для студентів, викладачів, які використовують допоміжні пристрої.
- Продумайте раціональне використання простору в аудиторії/класі з урахуванням індивідуальних потреб студентів та викладачів.
- Забезпечте «чітку лінію зору» на важливу інформацію для всіх учасників освітнього процесу.

✓ ПРИКЛАДИ

- Забезпечення відповідного простору в кабінетах – розташування парт / столів, стільців, наочних матеріалів.
- Наявність туалетної кімнати для осіб з інвалідністю із позначенням міжнародного символу доступності.

- Наявність біля закладу місць для паркування велосипедів, стоянки для транспорту для осіб з інвалідністю. Застосування відповідних знаків для чіткого позначення під'їзду, висадки пасажирів.
- Наявність зон відпочинку, вільного простору для студентів, зокрема й для тих, які мають емоційні, поведінкові порушення та потребують додаткового простору, щоб почуватися комфортно.

ВИКОРИСТАННЯ УНІВЕРСАЛЬНОГО ОБЛАДНАННЯ

- Модульні столи та стільці з регулюванням висоти.
- Гнучкість у використанні, забезпечення комфорту та безпеки, створення простору зручного для усіх.

МИСТЕЦЬКІ КОЛЕДЖІ: доступне освітнє середовище

Посібник підготовлений у рамках проєкту «Мистецька освіта без обмежень», що спрямований на впровадження Концепції інклюзивної мистецької освіти. Проєкт реалізують Міністерство культури та інформаційної політики України, Державне агентство України з питань мистецтв та мистецької освіти спільно з ВГО «Національна Асамблея людей з інвалідністю України».

Міністерство культури та
інформаційної політики України

Державне агентство України
з питань мистецтв та
мистецької освіти

Національна Асамблея
людей з інвалідністю України
www.naiu.org.ua